

Carlsbergområdet set fra oven. (Foto: Carlsberg Ejendomme)

Vores by – mellem vækst og velfærd

Om de (re)kreative planlægningstanker
bag Carlsbergbyen

FRA »VORES ØL« TIL »VORES BY«

Carlsberg Bryggerierne, der har ligget på Valby Bakke siden 1847, er i disse år under kraftig forandring. I 2008 flyttede det meste af ølproduktionen til nyere og mere effektive rammer i Fredericia, og inden da – i 2006 – blev der udskrevet en arkitektkonkurrence om udviklingen af området. Et vinderforslag er fundet, og en ny lokalplan ligger klar. Men finanskrisen i 2008 er kommet i vejen, så byudviklingen går ikke helt så hurtigt som først planlagt. Om 15-20 år skulle den nye bydel dog gerne stå færdig.

Kun brygning af luksusøllen Jacobsen forbliver på områdets 33 hektarer sammen med et museum og et forskningscenter. Væk er produktionen af »Vores øl« – den almindelige og folkelige Carlsberg pilsner. I stedet skal den overskydende plads og de overskydende bygninger udvikles til »Vores by« med en blanding af boliger, erhverv og rekreative arealer. Fra Carlsbergs side opererede man faktisk med arbejdstitlen »Vores by« under første del af projekteringen af det nye byområde, men man er senere gået over til benævnelsen Carlsbergbyen. Det er her uvist af hvilke årsager, man valgte at skifte navnet, men måske har man syntes, at »Vores by«, trods den folkelige analog til »Vores øl«, kom til at lyde en smule for ekskluderende i folkemunde. For hvis der findes en »Vores by«, findes der vel også en »Deres by« – et os mod dem. Man må formode, at det ikke var sådanne signaler, man ønskede at sende fra start, men med de planlægningstanker, der ind til videre ligger bag den nye bydels tilblivelse, og de mennesker disse tanker i særlig grad appellerer til, ja, så ender det måske alligevel med at blive tilfældet?

Nærværende artikel har til formål at kaste et kritisk lys over tidens byplanlægningstanker, som de bl.a. kommer til udtryk i forbindelse

med Carlsbergbyens tilblivelse på Valby Bakke. Spørgsmålet er, hvad vi kan læse ud af planlægningstankerne i forhold til aktuelt herskende samfundsidealer og videre, om disse tanker og idealer er ulighedsskabende set i et velfærdsperspektiv, der har fokus på mentale og fysiske opdelinger af byen i »Vores by« og »Deres by«.

Det er ikke ambitionen at fælde dom over nogen eller noget, men blot at pointere, ud fra et kritisk perspektiv, at det, som mange mennesker klapper i hænderne over, også kan ses fra et andet perspektiv. Og ser man først tingene fra et sådant perspektiv, bliver det vanskeligere at bruge betegnelsen »Vores by« med samme letthed, som det formodes at have været anvendt i første omgang.

Fokus vil specielt være på herskende rekreative idealer, men der anlægges også et bredere perspektiv på tidens fitnessidealer knyttet til produktions- såvel som rekreativt liv. Baseret primært på Michel Foucaults tankegods tilbyder artiklen et systemanalytisk perspektiv, der ser givne historiske produktions- og rekreativt livsformer som produkt af tidstypiske tankesystemers materialisering i virkeligheden.¹ Måden, vi skal forsøge at spore sådanne materialiseringer på, er ved at rette fokus på de ord og begreber, der i særlig grad fylder tidens byplanlægningsdiskurs. Og spørgsmålet om opdeling af byen i henholdsvis »Vores by« og »Deres by« kobler sig herpå som et spørgsmål om, i hvilken grad tidens herskende byplanlægningsdiskurs lægger op til social eksklusion.

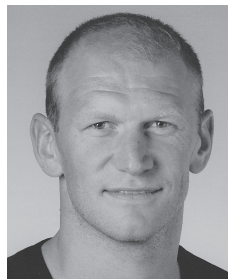
Der arbejdes med et forskelligartet materiale, fra byplanteoretiske fremstillinger og sociologisk teori generelt, til empiriske undersøgelses- og evalueringsrapporter knyttet specifikt til Carlsbergbyens tilblivelsesproces. Lad os begynde med nogle byplanteoretiske bemærkninger.

MELLEM NEW URBANISM OG ALMOST ALL-RIGHT

Overordnet kan man sige, at planlægningstanterne bag Carlsbergbyen bærer præg af et opgør med den moderne måde at bygge byer på. Det er et opgør med modernismens (beton)funktionalistiske idealer om spredte byer, hvor produktion og rekreation var tildelt hver sin zone; arbejde for sig, bolig for sig og idræt for sig – og typisk med lange (køre)afstande imellem.² Det er et opgør med tidligere velfærdsstatslige idealer, der hævdes at have drænet byens organiske og tætte liv på bekostning af en rationel byplanlægning orienteret omkring lys, luft og renlighed, som det f.eks. skete med højhusbyggerier i tilknytning til mange større byer, men også i mindre skala i lavtspredte parcelhusområder rundt omkring i landet. Og omvendt er det et forsøg på at finde frem (eller tilbage) til noget mere såkaldt autentisk, hvor produktion og rekreation (igen) blander sig mere med hinanden. Det er et forsøg på at finde en slags glemt »vitalitet«, og vi kalder jo også typisk byudviklingsprojekter som det på Carlsberg for netop *revitaliseringsprojekter*.

Rent byplanteoretisk kan den nye revitaliseringsbevægelse placeres som en bevægelse mellem to nye paradigmer. Et New Urbanism paradigme og et Almost all-right paradigme (Nielsen, 2008).³

New Urbanism bevægelsen formulerer sig bl.a. med et charter fra 1996 (*Charter of New Urbanism*) som en direkte kritik af den modernistiske Athen-erklæring fra 1933 med dens fokus på den spredte og zoneopdelte by. New Urbanism går til kamp mod hvad, der ses som modernismens endeløse og identitetsløse forstæder, og agiterer i stedet for fællesskabsfremmende boligområder, for diversitet, økologi og værn om den fælles kulturarv. Den gode by er i et New

AF
KLAUS
ESKELUND

Urbanism-perspektiv byen med de brede fortove, hvor den menneskelige skala og fællesskabet er i centrum. New Urbanism vil sammenblende byens funktioner, som man så det i middelalderbyens mange uforudseelige lag af liv, hvorimod den »gamle« urbanisme ville opdele byen som del af et moderne velfærdsprojekt.⁴

Hvor New Urbanism kan siges at vokse ud af en direkte konfrontatorisk modernismekritik, da vokser Almost all-right paradigmet nærmere ud af en delvis accept af modernismen, men med ønske om at bygge videre herpå for at bringe den på omgangshøjde med nutidens evigt omskiftelige krav til form og funktionalitet. Således ses en modernistisk manifestation som parcelhusforstaden her som et næsten vellykket sted, men den må dog udvikles for at følge med tiden (Nielsen, 2008, s. 33-34). En anden modernistisk manifestation som skyskraberen ses på samme vis som en urban bygningstypologi, der med dens evne til at skabe fortætninger og overlejringer af menneskelig aktivitet grundlæggende lykkes meget godt. Men også her må der lappes lidt på det hele, f.eks. de steder hvor byggeriet i højden menes at have taget overhånd og er blevet for menneskefjendsk (Nielsen, 2008, s. 101-102).

Man kan sige om de to paradigmers forskellighed, at hvor New Urbanism bygger på et let-

tere nostalgisk tilbageblik, da orienterer Almost all-right sig nærmere efter et »sideblik« på den samtidige by for at skabe pragmatiske løsninger på fortidens fejltagelser. Som sådan kan de to paradigmer forstås som kritiske på hver deres måde, men New Urbanism kommer dog til at fremstå som mest kritisk, idet modernismen direkte vendes ryggen i et forsøg på at genskabe noget, der var engang. Almost all-right kritikken går mere ud på at bygge videre på den modernistiske tradition for at optimere den i forhold til den aktuelle urbane situation. New Urbanism bygger som følge heraf også på et stærkere normativt grundlag end Almost all-right, men fælles gælder alligevel en generel interesse for (gen)æstetisering af verden, fremme af fællesskab og iscenesættelse af det kreative individ (Nielsen, 2008, s. 110 og 116-117).

Et fælles ideal er det, at *kreative* kræfter i højere grad skal have lov til at udfolde sig i den postmoderne by. Hertil hører også et ideal om at slippe flere *rekreative* kræfter løs, forstået som understøttende en mere legende, socialt integrerende og »naturlig« kropskultur. Et sådant (re)kreativt fokus kan bl.a. siges at koble sig til en videnskabelig tese, bl.a. fremsat af Richard Florida, om en ny fremvoksende kreativ klasse (Florida, 2005 (2001)). En klasse, hvis normer og værdier i høj grad kan spores i planlægningstankerne bag Carlsbergbyen såvel som i meget af tidens byplanlægning i øvrigt.

DEN (RE)KREATIVE BY

I løbet af 00'erne begynder Københavns Kommune generelt at få mere og mere øje for navnlig to fremvoksende grupper af københavnere. Med reference til byplanstrategien fra 2004, benævner tidligere planchef i Københavns Kommune, Holger Bisgaard, i *Københavns Genrejning* (2010) disse to grupper som hhv. de kreative

og karrierefolket. I løbet af 00'erne begynder de to grupper for alvor at sætte deres »præg på byen med caféer, parkliv og babybio«. Der er tale om »nye byborgere, der har høje forventninger til byens tilbud«, og som bl.a. »ønsker at kunne dyrke idræt og motion uden at skulle være organiseret i en idrætsforening«. Ja, helt generelt anføres det, at mange kreative og karrierefolk ønsker at bruge byen som en legepladsagtig platform for umiddelbare rekreative aktiviteter (Bisgaard, 2010, s. 130). Med Kommuneplan 2005 begynder København at tage eksplicit udgangspunkt i Richard Floridas tese om en ny fremvoksende kreativ klasse, og et byudviklingsprojekt som det på Carlsberg kan siges at lægge sig helt i front, hvad angår virkeliggørelsen af sådanne plantanker.

Richard Florida udgiver *The Rise of the Creative Class* i 2001, men at der til nutidens videnssamfund kan kobles et nyt klassebegreb, er Florida ikke den første, der får øje på. Den kreative klasse i Floridas terminologi ligger f.eks. tæt op ad gruppebetegnelsen »*symbolanalytikere*«, som Robert Reich beskriver i *The Work of Nations* (1991). Og Luc Boltanski og Eve Chiapello, der i *The New Spirit of Capitalism* (1999) begiver sig ud i en beskrivelse af den nye kapitalismes vindere og tabere, kan også siges at medvirke til en karakteristik af den kreative klasse. Sidstnævnte i øvrigt med en karakteristik af vinderne; typisk dem med de lange uddannelser, som dem der formår at være omstillingsparate, idéudviklende og projektduelige, mens taberne; typisk dem med de korte uddannelser, mere eller mindre karakteriseres som det modsatte – og generelt set ude af stand til at forfølge langsigtede målsætninger bl.a. hvad angår det gode job og den gode fysiske form (Boltanski og Chiapello, 2007 (1999), s. 112 -120).

Hvad Florida dog særligt bidrager en ny klas-

sebeskrivelse med, er, hvordan den kreative klasse er fordelt forskellige byregioner imellem, og hvilke typer af bymiljøer de tiltrækkes af med hensyn til f.eks. bosættelse og valg af arbejdsplads. En af hovedpointerne hos Florida er det her, at tidens videnbaserede vækstvirksomheder vil flytte sig efter, hvor den kreative arbejdskraft vælger at bosætte sig og ikke, som i industrisamfundet, hvor arbejdskraften flyttede sig efter industriens præmisser. Byer, der vil være vækstororienteret, må derfor gøre alt for at tiltrække kreative mennesker gennem »kreativ« byplanlægning og herunder også skabe gode rekreative rammer (Florida, 2005 (2001)).

Richard Floridas popularitet i denne henseende hænger i høj grad sammen med, at hans teser har dannet basis for et tiltrængt tankefundament hos (lokal)politikere og byplanlæggere. Heriblandt altså også de københavnske, der har forsøgt at skabe en ny bæredygtig historie om vækst og velfærd i en videnøkonomisk globaliseret tidsalder, hvor byer er kastet ud i en intensiveret konkurrence om at tiltrække gode borgere, der så at sige er *værd* at samle på. Og hermed bliver det også synligt, at det faktisk er et nyt klassebegreb (i marxistisk forstand), vi har med at gøre, for en af konsekvenserne ved at tale om byplanlægning for den kreative klasse er, at der er andre klasser, der samtidig usynliggøres og stemples som nogen, det *ikke* er værd at samle på.

Hvad Florida hævder, er, at den kreative klasse i særlig grad tiltrækkes af steder præget af tolerance, talent og diversitet. Den kreative klasse ønsker let adgang til anderledes og skæve indtryk og frihed til at udtrykke sig. Samtidig spiller det en stor rolle, at der er mange kulturtilbud, at der er gode muligheder for at have et aktivt fritidsliv, at byen signalerer autenticitet, og at der generelt er mange aktiviteter på gade-

plan som f.eks. (musik)festivaler, barer, caféer og nem adgang til at dyrke rekreativ fysisk aktivitet. Videre gælder så det gamle ordsprog, at »hvor godtfolk er, kommer godtfolk til«, og virksomheder, der har mulighed for det, har følgelig en tendens til at lokalisere sig der, hvor talentmassen er størst.

For at skabe økonomisk vækst går byplanlægning i Floridas perspektiv da ud på at planlægge en by, der virker appellerende for den kreative klasse. Det har mange vestlige byer, heriblandt København, efterhånden taget til sig, bl.a. gennem formulering af ideer og handlingsplaner for den (re)kreative by, der som regel indeholder en god blanding af det, vi før omtalte som henholdsvis New Urbanism og Almost all-right. En blanding mellem en tilbageskuende labyrintisk skala for byen og en samtidig mere retlinet. En slags byplanlægningens »tredje vej« (Nielsen, 2008, s. 124).

Et allerede opført eksempel herpå i København kunne være nybyggeriet i Sydhavnen, hvor store retlinede firmadomiciler i dag står side om side med hollandske Soeters Van Eldonks labyrintiske kanalby på Sluseholmen – og det alt sammen med aktivitetsmuligheder som havkajak, løberuter og diverse former for café- og strandkultur til at binde det hele (re)kreativt sammen.

Budskabet om den (re)kreative by er blevet spredt gennem mange konferencer, konsulent-rapporter, foredrag, artikler, bøger m.v. og er på denne måde nået ud til administrationsgangene i mange byforvaltninger verden over. I København havde man i en sådan forbindelse personligt besøg af Richard Florida i sommeren 2003, hvor man på en passende »kreativ« lokalitet, den hippe sommerbar »½-vandet« yderst ude på Refshaleøen i Københavns Havn, kunne komme og høre ham holde foredrag om København som

Parkourøvere på Boble Plads. (Foto: Peter Nørby)

vinderby i »den kreative tidsalder« (Carlberg og Christensen, 2005, s. 85).

Fra og med *Kommuneplan 2005* tog man i København eksplicit udgangspunkt i Richard Floridas teser (Bisgaard, 2010, s. 130) således, at visionen for byen nu (jf. *Kommuneplan 09*) er »Den tænkende storby«, der igen knytter sig til fire delvisioner: 1) *Den dynamiske by*, hvor visionen er, at der skal skabes »attraktive rammer

for vækst, viden og innovation ved at give plads til kreative virksomheder«, 2) *Den bæredygtige by*, hvor visionen er, at København skal være »verdens miljømetropol« med levende og »tætte bykvarterer«, 3) *Byen for alle*, hvor visionen er, at København skal være en »mangfoldig metropol med en stærk sammenhængskraft« og endelig 4) *Byen ned til vandet*, hvor visionen er, at byens »tidligere industri- og havnearealer skal omdannes til bæredygtige bykvarterer« præget af liv og aktiviteter (Københavns Kommune, 2009, s. 13).

I Carlsbergbyen i Valby er det ambitionen at skabe masser af liv og aktiviteter og i det hele taget at leve op til ovennævnte visioner for »Den tænkende by«. Det skal vi kigge mere eksplicit på nu. Men også på at visionerne i nogen grad kan ses som indbyrdes modsætningsfyldte. Selvom de samlet set er tænkt i bedste vækst- og velfærdsskabende mening, kan vækstperspektivet nemt komme til at skygge for velfærdsperspektivet, og her tænkes specielt på, at visionen om »Byen for alle« nemt kan komme til at glide i baggrunden i bestræbelserne på at skabe »attraktive rammer for vækst«. Og planlægningstankerne kan dermed ses som værende med til styrke en ide om »Vores by« som vinderby og samtidig trække mere eller mindre tydelige grænser i forhold til »Deres by«, tabernes by.

FUGL FØNIKS

Tegnestuen Entasis, der i 2007 vandt arkitektkonkurrencen om udviklingen af Carlsbergbyen, gjorde det med forslaget »Vores rum« og heraf arbejdstitlen »Vores by«, som man altså senere gik væk fra igen, men som her giver anledning til nærmere eftertanke.

Vinderforslaget er kendetegnet ved stor bygningstæthed, hvor markante byrum »skæres«

ud af bydelens massivitet. Det hedder sig, at Carlsberg som en »fugl fønix« igen skal vise vejen for byen som oplevelsesmaskine. Der tages afstand fra modernismens »problematisk prioritering af sol og luft«, som menes at have skabt rene funktionsopdelte »byer« uden troværdige byrum – og i stedet hyldes byer, hvor oplevelse og integritet er styrende. »En stærk identitet skal trække«, hedder det. Visionen er, at Carlsberg skal vise vejen til »en social, økonomisk og miljømæssig bæredygtig by«, hvor den klassiske bys tæthed og troværdige byrum kan forenes med »state of the art-viden inden for sociologi, arkitektur, kunst og ingeniørvidenskab« (Entasis, 2007, s. 1).

Visionen er mere Christiania end Ørestaden, som Direktør for Carlsberg Ejendomme, Lars Holten Petersen, udtaler det i et interview i 2006. Visionen er »fristaden matchet ind i moderne bygninger i en moderne storby, men med livet og mangfoldigheden til fælles« (Kleis, 2006, s. 5). Eller med andre ord: Visionen er New Urbanism (Christiania i en ny form) og Almost all-right (det bedste af Ørestaden) blandet sammen som noget »tredje« med fokus på at skabe optimale livgivende (re)kreative rammer.

Hvis vi kigger nærmere på, hvordan visionen mere konkret kommer til udtryk f.eks. i forhold til vægtningen af vækst over for velfærd, er specielt en rapport udarbejdet af konsulentfirmaet HELP i 2007 ret bemærkelsesværdig. Indledningsvis opstilles spørgsmålet »Vores byliv – kan kreativitet betale sig?«, og hertil lyder svaret: »Ja, kreativitet betaler sig.« Rapporten er udviklet ud fra (inter)nationale casestudier samt interviews med ledende forskere og erhvervsfolk inden for byplanlægning, branding, kreativitet, ejendomsinvestering og viden- og oplevelsesvirksomheder, og fællesnævneren er, at alle de interviewede udtaler sig til fordel for

en kreativ satsning (HELP, 2007, s. 2-12). Det hedder sig i rapporten, at samfundsstrukturerne, og dermed forholdene blandt mennesker, bliver mere flygtige i fremtiden. Virksomhederne skal konkurrere på innovation og viden, hvorfor kreativ arbejdskraft bliver en af fremtidens knappe ressourcer – og for at imødegå en sådan udvikling i forhold til en (kommerciel) succesrig planlægning af Carlsberg hedder det, at det »ideelle image for den kreative klasse« skal skabes. Herved vil både erhverv og den moderne byboer nemlig være »villig til at betale en høj pris for at være en del af byen – Vores by« (HELP, 2007, s. 2).

Det er ikke just social bæredygtighed, der her er i højsædet. Det er derimod strategier rettet mod tiltrækning af kreative beboere og virksomheder. Det er det (re)kreative byliv som et mangfoldigt, men også eksklusivt byliv, der lægges vægt på, og i rapporten anbefales det, at der bliver tænkt langsigtet, da det rette brand tager lang tid at bygge op (HELP, 2007, s. 19).

Aktuelt kan man sige, at det netop er en sådan langsigtet brandingproces, Carlsbergbyen befinder sig i. En brandingproces umiddelbart rettet mod at imødekomme den kreative classes livsstilspræferencer og ikke så meget et spørgsmål om at skabe social bæredygtighed. Finanskrisen i 2008 har sat en dæmper på bygge-lysten hos de store developere, men der bliver i mellemtiden arbejdet en del med midlertidige tiltag, ikke mindst i forhold til (re)kreative aktiviteter af idrætslig og kulturel karakter.

I det følgende skal vi kigge lidt nærmere på sådanne tiltag og også på en interessant kritik, der er blevet formuleret på baggrund heraf.

DE REKREATIVE TILTAG

Entasis' vinderforslag indeholdt allerede forslag til en række rekreative tiltag af mere eller min-

dre utraditionel karakter. Og det er tiltag, der minder herom, som ind til videre er blevet forsøgt indpasset mellem og inden i husene på Carlsberg. Der er allerede taget initiativ til f.eks. streeftodbold i lagerhallerne, dans i mineralvandsfabrikken og forskellige former for motionsløb som f.eks. Urban Evolution Race, hvor man ikke bare skal løbe, men også klatre i reb, løbe på trapper med tung oppakning, kaste til måls og forcere en mur. Forskellige midlertidige og aktiverende byrum og indendørsfaciliteter er blevet skabt som f.eks. Tap E Plads med masser af lange bjælker til at klatre og balancere på, Boble Plads med kuperet skaterterræn og specialdesignet parkourbane, Ny Tap Plads med et 1000 m² halvtag fyldt med (klatre)reb, og Boblehallen til gadens sportsgrene såsom cykelpolo, BMX og skateboard. Og her foruden er adskillige koncerter, danseevents og teaterforestillinger blevet afholdt.⁵

Kendetegnende for stort set alle tiltagene er, at de er tænkt som uforpligtende rekreativmuligheder, der appellerer til lyst og kreativitet. Carlsbergbyens rekreative liv er hermed startet helt i den kreative ånd, som Entasis' vinderforslag lagde op til (Entasis, 2007, s. 14 og 16). Det er kreativt, og det er rekreativt. Det er tænkt som mangfoldigt, fleksibelt og uforpligtende og som et vigtigt krydderi til bydelens identitet og brandværdi. Det er det nye og det overraskende, der er i fokus. Legen med etablerede by- og aktivitetskonventioner og ikke de faste gentagelsers politik. De mennesker, der appelleres til, er de omstillingsparate. Dem der har overskud, lyst og disciplin til at tage sig selv (og eventuelt deres børn) med ud i byrummet for at lege. Det er den kreative klasse, der planlægges for. Men en kritik rejser sig også på baggrund heraf. En kritik, der kommer fra den organiserede idræt og kan anskues socialpolitisk.

IDRÆTSORGANISATIONERNES KRITIK

Dels som et supplement og dels som en udfordring til Entasis' (re)kreative visioner har idrættens organisationer DGI, DIF og DFIF gennem rapporten *Vores by – vores idræt* (2008) leveret et indspil i forhold til Carlsbergbyen. Og frem for udelukkende at rette blikket på den kreative klasses præferencer, tages der her afsæt i en bredere livsformsundersøgelse, som Københavns Kommune fik foretaget af Advice Analyse i 2003. Fem livsformer præsenteres som vigtige at forholde sig til, hvis man, som tilfældet er med København, vil udvikle byen med en stærk og *sammenhængende* identitet, hvor der er plads til alle (Københavns Kommune, 2004, s. 1).

De fem livsformer er 1) Hjem- og fritidslivet, 2) Karrierelivet, 3) De selvstændige, 4) Katalysatorerne og 5) De udsatte (Københavns Kommune, 2004, s. 4-8). I idrætsorganisationernes rapport pointeres det, at alle fem livsformer i idrætssammenhæng er relevante at fremhæve i forhold til Carlsbergbyens ambitioner om at være en bydel med »en mangfoldig beboersammensætning, hvor der er boliger til alle indkomstgrupper og alderstrin« (Københavns Kommune, 2007, s. 4). Omvendt menes det, at Entasis' vinderforslag primært adresserer en byudvikling »til de københavnere, der befinder sig i livsformerne Karrierelivet og Katalysatorerne« (altså den kreative klasse), og at nogle livsformer derfor nemt kan blive glemt (DIF, DGI og DFIF, 2008, s. 7). Der refereres videre til, at der allerede i arkitektkonkurrencens dommerbetænkning blev udtrykt bekymring for de indkomne forslags (herunder Entasis') overvejelser omkring den sociale bæredygtighed i bydelen, hvor en diskussion blev efterlyst, om hvorvidt »de aktiviteter, der vil komme til at foregå i området, skaber en form for kulturel kodning, som vil tiltrække nogle grupper og ekskludere an-

Halvtag med (klatre)reb på Ny Tap Plads. (Foto: Peter Nørby)

dre.« Og på baggrund heraf kritiseres det mere specifikt, at der i

»Entasis' oplæg nævnes mange af de nye, lidt skæve og snævre idrætsgrene, som selvfølgelig giver en særlig signalværdi for den kulturelle kode, man ønsker sig, men vi må konstatere, at det stadig er de mest traditionelle idrætsformer, der er mest populære. Derfor er det relevant at indtænke en bredere forståelse af københavnernes motionsvaner.« (DIF, DGI og DFIF, 2008, s. 7)

Om det passer, at de traditionelle idrætsformer er de mest populære, kan diskuteres. Faktisk vi-

ser den seneste opgørelse over danskernes motions- og sportsvaner fra 2007, at aktiviteter som vandreture, jogging og styrketræning for voksne ligger øverst på listen, hvorimod det for børn og unges vedkommende er rigtigt, at mere traditionelle foreningsidrætsgrene som fodbold, svømning og gymnastik topper listen (Pilgaard, 2008, s. 24 og 49). Men under alle omstændigheder er kritikken interessant derhen, at DGI, DIF og DFIF med ovenstående ord forsøger at trække udviklingen mere i traditionel retning og dæmpe de af Entasis fremførte visioner lidt. Argumentet er noget i retning af, at for meget flygtighed og fleksibilitet kan have en social ekskluderende effekt, idet det kræver specielle højkulturelle koder at navigere i forhold hertil. Undersøgelser viser da også, at det primært er medlemmer af den kreative klasse, der dyrker motion på egen hånd og i utraditionelle rammer (Andersen et al., 2007, Pilgaard, 2008). Der lægges med andre ord op til, at en række velfærdsdyder måske vil gå tabt, hvis foreningsidrættens ofte mere traditionelle repertoire og mere forpligtende fællesskab ikke også bliver tænkt ind i bydelens rekreative liv. For som det hedder i idrætsrapporten:

»Foreningslivet er med til at skabe mulighederne for socialt samvær og forpligtende fællesskaber, en kontinuerlighed i idrætslivet pga. de faste ugentlige træningstidspunkter og en fast tilknyttet skare af engagerede instruktører og foreningsledere. På den måde er foreningslivet ofte en dynamo i lokalområdet, og derfor er det vigtigt, at foreningerne får en base i den nye bydel.« (DIF, DGI og DFIF, 2008, s. 13)

Det, vi altså har at gøre med, er en idrætslig vinklet kritik af en byplanlægning, der for ensidigt foregår på den kreative klasses præmisser.

Fædre og børn hænger ud på Tap E Plads. (Foto: Peter Nørby)

Kritikken går på, at flygtighedens og fleksibilitetens dominans måske ikke er helt uproblematisk, hvad angår et socialt bæredygtighedsperspektiv. Men hvad siger erfaringerne så her tre år efter, hvor en række utraditionelle (re)kreative tiltag faktisk har været afprøvet? Det kan man læse i en evalueringsrapport udarbejdet af konsulentfirmaet Hausenberg fra 2011.

ERFARINGER MED DE (MIDLERTIDIGE) REKREATIVE TILTAG

Rapporten fra Hausenberg drejer sig om evaluering af de tre tidligere nævnte byrum; Boble Plads, Tab E Plads og Ny Tap Plads med hver deres midlertidige rekreative tiltag – fra parkour over balancebjælker til rebklatring. Generelt er

brugernes tilbagemeldinger positive i den forstand, at de overordnet set betragter byrummene som spændende steder med høj rekreativ værdi. Yderligere knyttes der an til tillægsord som »anderledes«, »alternativt«, »udfordrende«, »hyggeligt« og »kreativt«, når byrummene skal beskrives, og der er en generel fascination af, at det tidligere lukkede industriområde nu er blevet åbent for offentligheden (Hausenberg, 2011, s. 36-38).

Set i forhold til perspektivet i denne artikel kan man dog sige, at en sådan brugeropfattelse ikke er specielt overraskende. Brugere er nemlig typisk repræsentanter for den kreative klasse, og spørger man medlemmer af denne klasse, om de godt kan lide (re)kreative tiltag af den nævnte slags, må man næsten formode, at svaret er ja. Men enkelte af brugerne viser dog også kritisk sans og giver bl.a. udtryk for, at byrummene er alt for fokuseret på de unge og byens hippe grupper. En siger f.eks., at »man skal passe på, at der ikke kommer for mange af de smarte ting«, og en anden efterlyser mere folkelighed: »Der måtte gerne være lidt mere rød pølse og fadøl over det. Carlsberg skulle bruge den folkelighed, de har. De prøver at være hippe, men jeg synes godt, det måtte være mindre hipt. Det er jo Carlsberg« (Hausenberg, 2011, s. 40).

Selvom det meste af evalueringen bærer præg af, at det er gået godt med de midlertidige byrum, og den rette kreative »ånd« er ved at indfinde sig, så præsenteres også et mere kritisk perspektiv, der minder om det, vi hidtil i artiklen har anlagt. Afslutningsvis skal vi udfolde et sådant perspektiv lidt mere tillige med, at der trækkes nogle konkluderende bemærkninger op.

VORES BY – MERE VÆKST END VELFÆRD?

Byudviklingen gennem de seneste godt 100 år er gået fra tidlig industriby over funktionsop-

delt industri- og serviceby til et nutidigt ideal om en funktionsintegreret vidensby. Det er en historie om vækst og velfærd, til nogen tider mere i balance end andre, og måske i lettere ubalance for tiden?

I en globaliseret tidsalder, hvor der er stor konkurrence mellem stater og byer i forhold til at tiltrække vækstskabende mennesker og virksomheder, er der i byplanlægningsammenhæng kommet stort fokus på revitalisering af midtbyernes og havneområdernes liv mellem husene.

Som Ove Kaj Pedersen taler om overgangen fra velfærdsstat til konkurrencestat (Pedersen, 2011), kan man også tale om en overgang fra velfærdsby til konkurrenceby. Det er i bund og grund konturerne heraf, vi kan se i udviklingen af Carlsbergbyen og i mange lignende byudviklingsprojekter for tiden. Det er en byudvikling, der specielt er tilegnet det økonomiske vækstlags idealer, den kreative klasses idealer. Byudviklingen er her skildret som »en tredje vej« mellem to fremherskende postmoderne kritikere af modernismens by. Den ene inden for et New Urbanism paradigme og den anden inden for et Almost all-right paradigme.

Hvis vi for at trække disse linjer op går til Léon Krier, en af de mest markante bannerførere for New Urbanism, tales der her for et byideal knyttet til et princip om »cities within the city«, forstået som et polycentrisk ideal om mindre byenheder inden for et større byområde. Hver af de mindre byenheder består da af en række forskellige produktive og rekreative lag lagt oven på hinanden og ikke hver for sig som i den funktionsopdelte by. Hertil koblet Almost all-right paradigmets samtidige fokus på mere utraditionel og nyskabende arkitektur tegnes der et godt billede af, hvad der er på spil i Carlsbergbyen. Den er tænkt som en by i byen, hvor nyt og gammelt blandes, lag på lag. Det gamle

giver identitet, og det nye giver en kreativ kant. Og det hele bliver bragt til live af en urban puls; »the power of flows« (Castells, 1999 (1989), s. 171), der får styrke i form af hippe kontorfaciliteter og handelsstrøg, populære caféer og natklubber, hotte skater- og parkoursteder, trendy løberuter og fitnesscentre – eller kort sagt, alle de smarte ting. Men set ud fra et kritisk perspektiv, er det også en urban organisation, der eksklusivt er lagt tilrette for folk, der selv kan finde ud af at motivere sig for uddannelse, arbejde, motion og sundhed. Det er en urban organisation, der er lagt tilrette for den kreative klasse med en vækstlogik, der ligger over en velfærdslogik. *Folkeligheden* er med andre ord ikke i højsædet.

Selvom man kan sige, at »Vores by« refererer til Carlsbergs reklameslogan »Vores øl«, i betydningen »Alles øl«, så synes der, ikke mindst i betragtning af, at der tales og skrives så meget om den kreative klasse, at være en større sandhed gemt i betoningen »Vores by«. »Vores by« indikerer nemlig tydeligt, at der også er et »Deres by« på spil. Men hvem er så de andre i denne sammenhæng? Er det »ligusterfacisterne« ude i forstaden, narkomanerne nede på Vesterbro eller de fede i joggingdragter ovre i Fisketorvets shopping center? Måske er det lidt af det hele, og i hvert fald kan man konstatere, at Carlsbergbyen, uagtet fine ord om velfærd og social bæredygtighed, primært er tænkt som en vækstskabende bydel for den kreative klasse, med alt hvad det indebærer af konstruktion af mere eller mindre synlige grænsedragninger, der tjener som sociale markører og hjælper os med at skelne *dem* fra *os*.

Man kan, som Preben Brandt har gjort det i *Byen og social ulighed* (2009), gå så vidt som til at tolke en sådan tendens i tidens byplanlægning som en slags »middelklassens diktatur«, idet

mange byfornyelsesprojekter anses for at være gennemsyret af middelklassens »diktatoriske« ideer om den kreative by, som nemt kan virke udstødende for mere skæve grupper. Og med en sådan fortolkning fremstår visionen om »Vores by«, i betydningen »Alles by«, som en klar illusion.

Den kritiske pointe i denne sammenhæng er ikke, at der ikke kan være mange gode grunde til at tænke »Vores by«, som det for tiden gøres, altså mere i vækst- end i velfærdstermer, men at det i forhold til Københavns Kommunes fire delvisioner for »Den tænkende by« ser ud til at have nogle konsekvenser for visionen om »Byen for alle«. Det virker, som om det er den kreative klasses idealer, der for tiden sejrer, men ofte uden at der stilles spørgsmål til de sociale konsekvenser. Pointen er, at tidens (re)kreative byudvikling ser ud til at finde sted, uden at der reflekteres videre over et socialt ulighedsperspektiv.

Man kan diskutere, om man i et frit og demokratisk land kan og bør gøre mere end bare at lægge mulighederne åbne for alle, så man kan forfølge sine egne projekter ud fra gængse fitnessidealer knyttet til produktions- såvel som rekreativlivet. Men man kan samtidig også konstatere, at det langt fra er alle, der er i stand til at leve op til de herskende idealer. At kaste egne projekter ud i verden og selv løbe efter dem kræver en sofistikeret form for selvdisciplin, og det skal man (ud)dannes til. Er »rygsækken« hjemmefra ikke ordentlig pakket, hvad angår sådanne egenskaber, er det generelt op ad bakke. Og når det gælder fysisk fitness, ses det f.eks. helt tydeligt i forhold til fedme, hvor lavt uddannede, der bor i urbane udkantssområder, er væsentligt overrepræsenteret i statistikkerne (Statens Institut for Folkesundhed, s. 267). Man kan hertil sige, at (re)kreative tiltag, som de fin-

der sted på Carlsberg og mange andre steder i byens rum i disse år, i høj grad er med til skabe mulighed for nye former for bevægelse, men de bliver samtidig symbol på noget af det, der holder nogen nede og ude. Ikke på en direkte måde, men mere indirekte, som en kulturel kodning af byens rum, der tiltrækker de »rigtige« typer, som så igen tiltrækker de »rigtige« og omvendt holder de »forkerte« på afstand.

Om det så er et problem eller ikke, ja, det er det, der kan diskuteres. Men hvad denne artikel gerne skulle have bidraget med, er, at betegnelsen »Vores by« nu ikke falder helt så let som før.

LITTERATURLISTE

Andersen, K. V., Vinther, E. J., & Lorenzen M. (2007). *Den kreative klasses dynamik*. København: CBS.

Bisgaard, H. (2010). *Københavns genrejsning 1990 – 2010*. København: Bogværket.

Boltanski, L. & Chiapello, E. (2007 (1999)). *The New Spirit of Capitalism*. New York: Routledge.

Brandt, P. (2009). *Byen og social ulighed*. København: Tiderne skifter.

Carlberg, N. & Christensen, S. M. (2004). *Byliv og havnefront*. København: Museum Tusulanum.

Castells, M. (1999 (1989)). *The Informational City*. Massachusetts: Blackwell.

Corbusier, L. (1985 (1942)). *Athen-erklæringen*. København: Dansk Byplanlaboratorium.

DIF, DGI og DFIF (2008). *Vores by – vores idræt*. København.

Entasis (2007). *Carlsberg – vores rum*. København.

Florida, R. (2005 (2001)). *Den kreative klasse*. Århus: KLIM.

Hausenberg (2011). *Midlertidige byrum på Carlsberg – evaluering 2011*. København.

HELP (2007). *Vores byliv – kan kreativitet betale sig?* København.

Kleis, B. (2006). »Vores by«. interviewartikel fra www.carlsbergbyen.dk (april 2011).

Københavns Kommune (2004). *Københavnnerlivsformer*. København.

Københavns Kommune (2009). *Københavns Kommuneplan 2009*. København.

Københavns Kommune (2007). *Startredefølelse – »Carlsberg II«*. København.

Nielsen, T. (2008). *Gode intentioner og uregerlige byer*. Århus: Arkitektskolens Forlag.

Pedersen, O. K. (2011). *Konkurrencestaten*. København: Hans Reitzel.

Pilgaard, M. (2008). *Danskernes motions- og sportsvaner 2007*. København: Idan.

Reich, R. (1992 (1991)). *The Work of Nations*. New York: Knopf.

Statens Institut for Folkesundhed. *Folkesundhedsrapporten 2007*. København.

NOTER

1. Systemperspektivet hos Foucault er bl.a. indeholdt i hans *dispositiv*begreb, som kan siges at betegne en på en given tid særlig social orden, der skaber et handlingsanvisende rum, hvor menneskelige *dispositioner* kan foretages.
2. Rent diskursivt kommer sådanne idealer måske mest tydeligt til udtryk i CIAM-arkitekternes modernistiske manifest Athen-erklæringen fra 1933, hvor der lægges op til en moderne byplanlægning, der inddeler byen i nøje tilrettelagte og adskilte zoner af liv, og mange af de bydannelser, der blev til efter denne opskrift, var – navnlig op gennem 1950'erne og 1960'erne – kraftigt præget af betonbyggeri i stor skala.
3. Lettere omskrevet herfra, hvor der skelnes mellem et »Identifikationsparadigme« og et »Almost all-right paradigme« som to hovedspor inden for postmoderne byplanlægning, men hvor førstnævnte kobles mest klart til New Urbanism som en tydelig erklæret skole.
4. Jf. f.eks. Athen-erklæringen.
5. Se www.carlsbergbyen.dk/nyheder (april 2011).